

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1500>

Geliş Tarihi: 30.11.2018

Kabul Tarihi: 30.04.2019

ESKİ MEZOPOTAMYA VE YAHUDİLİKTE YEDİ SEMBOL VE HAYIR HATEMİ

Azize UYGUN*

Öz

Semboller gizemli olmakla birlikte tüm insanlara aynı dilde hitap eden, anlatmak istediği şeyi en sade ve en doğal şekilde ifade eden işaretlerdir. Semboller gizemlidir ve gizemli olan, bilinmeyen olağanüstü güce sahip olan olarak görülmüştür. Sembollerin anlaşılabilmesi veya doğru okunabilmesi için ait olduğu kültürel sürecin bilinmesi gerekmektedir. İnsanoğlunun zaman içinde gelişen ihtiyaçları paralelinde sembol bir iletişim aracı olmuştur. Sembollerin kökenlerine inilerek anlam, biçim ve özelliklerinin ortaya konulması, geçmiş ile günümüz sembol kültürü arasında bir köprü kurulması gerekmektedir. Makale günümüz insanları tarafından ruhsal varlıklarla iletişimin gizli bir dili olarak da görülen mühürlerin halk arasında en meşhurlarından biri olan ve yaygın olarak büyü işlemlerinde kullanılan hayır hateminin/mührünün antik dönemdeki örnekleri ve o dönemin tanrı inancıyla olan bağlantısını ve bu sembollere inancın insanı muhtemel bir politeist tanrı inancının içine sürükleyip sürüklenmediğini ve İslam kültürüne geçiş için bir köprü niteliğindeki Yahudi kültüründeki yerini incelemeye çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Büyü, Mezopotamya, Yahudilik, Hatem, Yedi Sembol

Seven Symbols and Khatam in Ancient Mesopotamia and Judaism

Abstract

With being symbols are mysterious, they are seals that express what they want to tell with the most simple and natural way and they speak all the people in the same language. The symbols are mysterious and it is seen as the something mysterious and has an unknown

* Dr.Öğr.Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, azizeuygun@sdu.edu.tr.

extraordinary power. In order to understand the symbols or to read them correctly, the cultural process to which they belong must be known. Symbols have been a communication tool in parallel with the needs of mankind in time. It is necessary to reach the origin of the symbols to discover their meaning, form and characteristics, and to establish a bridge between past and present symbol culture. The article deals with examples in the antiquity of the khatam/seal, which is widely used in magical works and one of the most famous among the people of seals which is known as a secret language of communication with spiritual beings by people of today and this article will try to examine the connection of the symbols with the belief in the god and whether these symbols drag the human into a possible polytheist faith and the place in Jewish culture as a bridge to the transition to Islamic culture.

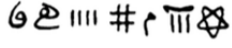
Key Words: Magic, Mesopotamia, Judaism, Khatam, Seven Seals

Giriş

Tarihsel süreç içinde sayısız semboller, mühürler ve tılsımlar ortaya çıkmış bir o kadarı da ortaya çıktıktan sonra zamanla unutulmuştur. Mühürler, sembollerle oluşturulmuş tılsımlardır. Tılsımların kaynağının eskilere dayandığı inancından dolayı insanlar tılsımlarda ilkel insanın sırlarıyla, bilgeliğinin özünü bulacaklarına inanmışlar, onları öğrenmeye değer bularak sonraki nesillere aktarmak ve ondaki gizli manevi güçleri harekete geçirmek için çabalamışlardır.

Sembollerle oluşturulan tılsımın yaygın olarak kullanıldığı büyüsel uygulamalarda, büyüsel güç her zaman bir nesneye aktarılmak zorundadır. Bu güç de tılsımın içinde bulunur. Mühür/hatem de bir tılsımdır ve kullanıldığı zaman büyüün ögesidir, merkezindedir. İkel toplumlarda da büyü ile tılsım birbirinden ayrılmaz, büyü uygulamalarının merkezinde bulunur (Malinowski, 2000: 72). Günümüzde daha çok havas ve büyü kitaplarında yer alan tılsımlar ve tılsım hazırlamada veya bir tılsım olarak kullanılan mühürler buralardan kopya edilerek kâğıt, deri, muşamba gibi malzemelere yazılarak muska, yüzük, kolye, bileklik olarak taşınmakta veya amaca göre herhangi bir yere asılmakta, gömülmekte, yakılmakta veya suya konularak içilmektedir.

Mühürler genellikle yedi sembolden oluşmakta, özellikle koruyucu olarak ve farklı amaçlarla hazırlanmaktadır. İslam kültüründe yer alan gizli ilimler olarak bilinen havas ilminde mühürler hayır ve şer hatemi (Karlı, 2011: 692; Kanar, 2009: 803) olarak ikiye ayrılmışlardır. Kullanım amacına göre mührün İslami kültürde en fazla rağbet gören ve yaygın olarak kullanılan örneği

şeklindeki hayır hatemi olmuştur. Hayır, hateminde kullanılan yıldızın bazen beş; bazen de altı köşeli olarak çizildiği görülür. Büyüsel uygulamalarda hayır hatemine sayısız özellikler yüklenmiştir. Düşmanlardan (*Menbeu Usulul-Hikme*, (t.y) : 150) hastalıklardan korunma (İloğlu, (t.y.): 1799; (el-Tilmisanî'l-Mağribî, H.737: 115; Diyrûbî, Kitabu Fethu'l-Mülk, H.1187: 94-102; İbnu'l-Arabi, el-Kibritu'l-Ahmâr: H.636, 15; Remal b. Mevlevî, (t.y): 217), rızık ve bereket sağlama (İmâm Gazâlî, el-Afâk: 1999, 178), cinleri davet etme ve gönderme (Sayed Idries Shah, 1965: 264), bir yerin yıkılmasını sağlama (el-Hüseynî, *Kenzü'l-Havâs*, 1332: 35-37; el-Buni, Şemsü'l-Maârif, 1979: 240; Halevi, (t.y): Sayfa Yok), define bulma, bir kimseyi öldürme, iyileştirme, kişiyi cin ve şeytanın elinden kurtarma, tutuklu bulunanı hapisneden kurtarma, kalplerin muhabbetini sağlama, sevgi ve aşkın oluşmasını sağlama, orduları yenme, bir beldeden bir beldeye uçma, bir kimseyi recm ettirme, uykuyu bağlama, iki kişiyi birbirinden ayırma veya barıştırma kısacası istenilen her şeyin olmasını sağlama (el-Hüseynî, *Kenzü'l-Havâs*, 1332: 35-37; c *Menbeu Usulul-Hikme*, (t.y): 173; Ahmed, (t.y.): 84; el-Tûhi, Kitâbu Sihru'l-Kehhân:, (t.y): 15; Mesudu'l-Zelyetenî, (t.y): 218; Şerif-i Şems, H.1393: Sayfa Yok; İloğlu, (t.y.): 1799; 222) gibi olağanüstü güçlerinin olabileceğine inanılmıştır.

Çalışmamızda bir mühür örneği olan hayır hateminin seçilmesinin nedeni insanlar arasında yapılan büyüsel uygulamalarda yaygın olarak kullanılması ve insanların bu sembollere olağanüstü güçler yükleyerek bunlardan medet beklemeleridir. Bu sembollerin kökenine inilerek antik dönemin tanrı inancıyla bağlantısının olup olmadığı ve mühürde hangi kültürlerin izlerinin bulunduğu araştırılmaya çalışılacaktır.

1) Yedi Sembol ve Hayır Hateminin Kökeni

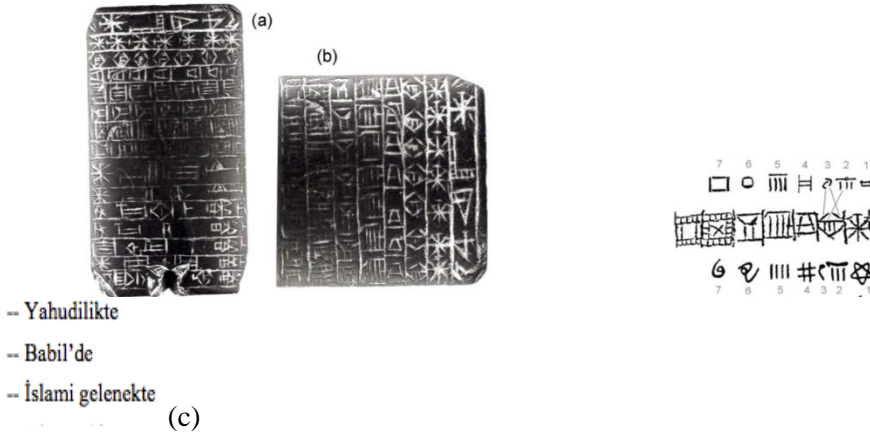
Mühürler tanrıların veya ruhsal varlıkların sembolleri olarak görülmüş veya bir şekilde tanrılarla ilişkilendirilmiştir. Hatemdeki her bir sembol günümüze ulaşıncaya kadar farklı kültürler içinde farklı şekillere girerek günümüze kadar ulaşmıştır. Semboller hazırlanan formüllere gizem katmak amacıyla kullanılmışlardır. Deşifre etmenin oldukça zor olduğu veya bazen de imkânsız olduğu bu gizemli semboller çözülmeye çalışılırken sadece figürden yola çıkılmamalı sembolün bağlamı, kullanıldığı, ortaya çıktığı devir, ortamın koşulları göz önünde bulundurulmalıdır. Sembollerden bazıları tarihi süreç içerisinde çeşitli uygarlıklarla etkileşimden ve farklı nedenlerden ötürü birtakım

değişikliklere uğramışlardır. Sembollerin kullanılma nedenlerinden biri de zihni tanrıya veya odaklanılmak istenene yoğunlaştırmaktır. Eliade sembolü kutsalın açığa çıkmasında bir araç gibi görür (Alp, 2009: 5). Sembolün en köklü karakteri kendisinin ötesinde bir şeye gönderme yapmasıdır.

a) Eski Mezopotamya'da Yedi Sembol ve Hayır Hatemi

Hatemdeki semboller sadece İslami kültürde değil, İslam öncesi dönemde de görülmektedir. Kültürlerarası etkileşimden dolayı yeni formlar kazanan yedi sembolün kökeni antik dönemlere kadar uzanmaktadır.

En erken yazılı objeler M.Ö. 4 bininci yılın sonlarındaki yerleşimcilerden kalan, Mısır ve Mezopotamya'daki çeşitli arkeolojik bölgelerde bulunmuştur. İlk yazılar kelime ve heceleri temsil eden resim yazılarından oluşmuştur (Naveh, 2005: 1). Mührün ilk örnekleri antik dönem geç Babil ve erken Asur döneminde hayaletlerden korunmak amacıyla aşağıda görüldüğü gibi siyah bir amuletin üzerine Sümer yazısıyla yazılarak hazırlanmıştır. Yanındaki resim ise amuletin yan döndürülmesiyle oluşan sembollerin şeklidir (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 4).

Şekil 1 Babil döneminin sonuna ait bir siyah amulet ve üzerindeki semboller.

Yana döndürülmüş olarak verilen (b) amulete dikkat edildiği zaman görülmektedir ki aşağıya doğru inen her bir sütunda her sembol yedi kez tekrarlanmaktadır. Sembol sayısı yine yediden oluşmaktadır. Sağ taraftaki çizim ise (c) taşın üzerindeki mührün Yahudi ve İslami gelenekteki mühürlere

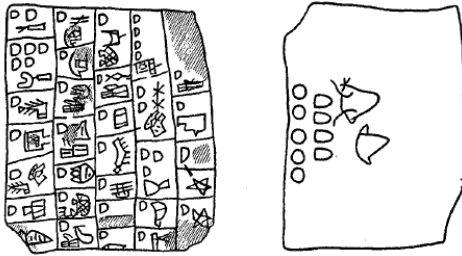
benzerliğinin görülebilmesi için çizilmiştir (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 5). Amulet üzerinde de bulunan * * * şeklindeki semboller tanrı dili olarak görülen Sümer çivi yazılarında yıldız işaret eder, günümüzdeki yıldız sembollerinin kökenidir, buradan da Mısır hiyeroglifine geçmiştir (Waddell, 1930: 8; Cevat, 1933: 27-28). Mısırlılar hiyeroglifleri ‘Tanrı’nın Sözlere’ olarak görmüşler ve bu simgelerin sihirli güçleri olduğuna inanmışlardır (Bilgili, 2014: 13). Yedi köşeli yıldızın Mezopotamya’nın büyüsel uygulamalarında çağrılan yedi cine ve yedi tanrıya işaret ettiği düşünülmüştür. Sekiz köşeli yıldız ise * Kaldelilerde tanrının sembolüdür (Gaines, 1995: 12).

Çivi yazısı üzerinde ilk yıldız örneklerinin M.Ö. 2500 yıllarında kil tablet üzerinde görüldüğü (Benner, 2004, 16) ve M.Ö. 3000’li yıllara tarihlendiği (Bilgili, 2014: 13; Gaines, 1995: 12) şeklinde farklı bilgiler bulunmakta kesin bir tarih verilmemektedir. Yıldız bu dönemde tanrının bir sembolü olarak görülür.

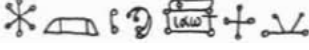

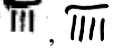
Şekil 2 M.Ö. 2500 yıllarına ait kil tablet üzerindeki yıldız örneği.

Başka bir örnekte ise yaklaşık M.Ö. 3000’li yıllara ait olan Uruk döneminden kalan bir mezar kapağı tabletinde yıldızın her iki şekli de görülmektedir (Gelb, 1951: 64).

Apollo’ya bir tazim ve yakarış sırasında defne yaprağına yazılan karakterler ise *VAIIB* (Flowers, 1995: 189) şeklindedir ve mühür olarak geçer. Kitapta sembollerin yedi adet olduğu söylenilir. Mührün yedi yaprak üzerine yazılarak hiçbir şeyden korku duymamak için üzerinde taşınması tavsiye edilir (Betz, 1986: 10).

Aşk kazanmak için hazırlanmış başka bir formülde, yazılması istenen yedi sembollü mühür ise (Flowers, 1995: 234) şeklindedir. Mitolojik çağda, Yunanistan'ı dolaştığına inanılan Abaris denilen efsanevi İskit rahibine ait büyüsel papirüslerden alınmıştır. Şekil olarak aynı semboller olmasa da benzerlikleri ve işlevsel yönleri dikkati çekmektedir. Dikkat çeken başka bir yönü ise yedi sembolden oluşması ve sonunda yer alan yıldız sembolüdür. İslami gelenekteki mühür sağdan sola doğru okunduğu için ilk sırada yıldız sembolü yer almaktadır. Buradaki yazı ise soldan sağa okunur. Bu durumda yıldız sembolü yine ilk sırada yer almış olur.

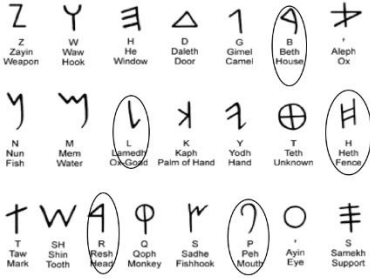
Hatemdeki semboller, sayıların eski şekillerine de benzemektedir. Bu benzerlik bize hatemin yedi haneli bir sayıya işaret edebileceğini de hatırlatmaktadır. Aşağıdaki şekilde Hint ve Çin kökenli rakamların hatemdeki bazı sembollere olan benzerliği görülmektedir (Mazur, 2014: 48; Lunde, 2009: 27). Hatemdeki bu iki sembol Çin sayma çubuklarında sırayla 8 bazen 9 veya 4 rakamlarını ifade etmektedir.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
—	==	===	====	=====	⌋	⌋	⌋	⌋
10	20	30	40	50	60	70	80	90

Şekil 3 Çin Sayma Çubukları (Mazur, 2014: 38; Ifrah, 1995: 124).

Mühürdeki sembollerin benzerleri yazının keşfedildiği Mezopotamya'da yazı üzerinde, Doğu kültüründe, Hindistan ve Çin gibi bölgelerde ise rakamlar arasında karşımıza çıkmaktadır. Daha sonra benzer semboller hiyeroglif yazısında ve Babil yazısından geliştirilen bir alfabe olan Fenike alfabesinde de görülmektedir.

Eski Mezopotamya ve Yahudilikte Yedi Sembol ve Hayır Hatemi

Şekil 4 Fenike Alfabesinde mühürde kullanılan sembollerin benzerleri.

Fenike alfabesi M.Ö. 1050 yılında ortaya çıkmış ve günümüzdeki birçok modern alfabeyle kaynaklık etmiştir (Gökten, 2009: 147). Harflerin yedi sembole olan benzerlikleri dikkat çekmektedir. M.Ö. XV. yüzyıldan çok önce kullanılmaya başlamış 22 harften oluşan bir alfabadir (Munis, 1966: 7).

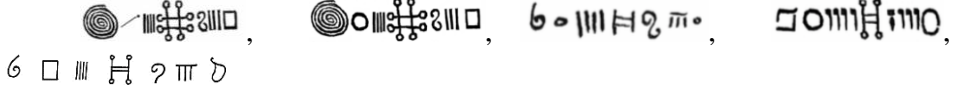
Antik dönemde ortaya çıkan sembollerin daha sonra İslam'dan mı Yahudiliğe yoksa Yahudilikten mi İslam'a geçtiği konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Yahudi araştırmacılar hatemin İslam'dan kendilerine geçtiğini savunurken, Hz. Ali'ye güç nispet etmek isteyen bazı kesimler ise hatemi Hz. Ali'ye atfetmeye çalışmışlardır. Fakat çoğunlukla Şemsü'l-Maarif isimli havas kitabının (gizli ilimler) yazarı olan Ahmet el-Buni tarafından İslami kültüre dâhil edildiği kabul edilmiştir (Ceyhan, 2010: 532).

b) Yahudilikte Yedi Sembol ve Hayır Hatemi

Yedi sembol, Yahudiler tarafından benimsendiği zaman ismi değiştirilerek Rab Huna'nın yedi mührü, Süleyman'ın yedi mührü veya benzeri isimler verilmiştir. Bu işaretler Yahudi büyüsel uygulamalarında da kötü ruhlara karşı korunmada kalkan olarak kullanılmıştır (Scholem, 1949: 246).

Hatem, Yahudilikte ilk olarak III-VIII. yüzyıllar arasında var olan büyü kâselerinde görülmektedir. Kabala tarafından kullanıldıktan sonra sembollerin Ezoterik Yahudiliğin içinde, Aramca büyü kâselerinde, bağımsız bir şekilde geliştiği görülür. Daha sonra mühür serisi XV-XVI. yüzyıllarda tekrar ortaya çıkar, XVII. yüzyılda ise bir Aşkenazi el yazmasında görülür (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 5). Yahudi sembol dizisinde ilk zamanlar yıldızların yerine bir daire veya İbranicedeki (samekh) harfi kullanılmıştır. Yahudi büyü uygulamalarında kullanılan bazı mühür örnekleri aşağıda

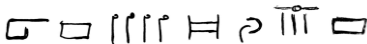
verilmiştir: (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 2; Kaplan, 1982: 138; Waite, 2013: 182).

Şekil 5 Bir Kabala elyazmasından ve basılmış Kabala kitaplarından alınmış tılsımlı yedi semboller (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 2).

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi Yahudi mühürleri ile İslami kültürdeki hayır hateminin benzerliği dikkat çekmektedir. Bunun önemli sebebi büyüünün ve tılsımların değiştirilmeden aktarılması halinde etkisini koruyacağı inancıdır. Büyücü her tür tabuya uymak zorundadır, yoksa tılsım bozulabilir (Malinowski, 2000: 74,75). Böylece semboller kültürden kültüre değişmeden ama kültüre uydurularak aktarılmaya çalışılmıştır. Yahudiler sonraki dönemlerde İslami geleneklerin etkisinde kalarak bu mühürlerin dışında hayır hatemini de büyüselleştirmişlerdir.

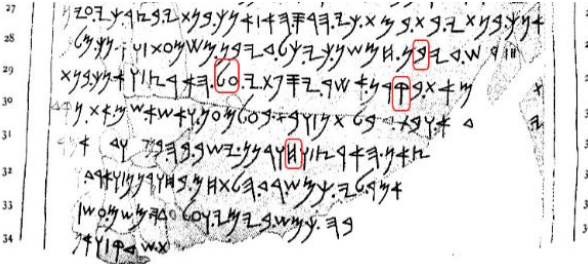
Yahudi mistiklerine göre Tanrı'nın tahtı Merkavah'a giden mistik yükselişin yedi aşamasının her biri için farklı mühürler kullanılmıştır. Mühür ve yüzükler, yükseliş esnasında geçidi korumak için kullanılır. Bu tür sembollerin Metatron, Michael, Gabriel, Raphael gibi başmelekler tarafından oluşturulduğuna da inanılmıştır (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 5). Bazen de bu tür harflerin Tetragrammatonu (çoğunlukla YHWH olarak çevrilir) veya kutsal isimlerden Shaddai ve Elohim gibi tanrıları temsil etmek için İbranice bir metinde kullanıldığı görülür (Sassoon & Gaun, 1997: 51). Yine Merkabah /Hekhalot denilen Yahudi mistisizminin bir metninde yer alır. Hatem ve isimlerin, melek Raziel tarafından Nuh'a verildiği düşünülen Yahudi mistik metni olan Sefer ha-Razim'de ve gezici Rabbi Joseph ben Elijah Tirshom tarafından birleştirilen bir büyüselleştirmiş doküman koleksiyonu olan Shoshan Yesod ha-'Olam'da da görüldüğü söylenir (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 6).

Şekil 6 Shoshan Yesod ha Olam'dan bir mühür örneği (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 18).

XIII. yüzyılda Yahudiler arasında biliniyor olması muhtemel olan bu sembollerin İslami gelenekte olduğu gibi her biri bir isme sahiptir. Buna göre semboller Shamriel; Marom; Agrepti; Satitya; Satit; Tath; , Yatath (Kaplan, (t.y.): 172,173) şeklinde isimlendirilir. İslami gelenekte her sembole bir harf ve her harfe de Allah'ın bir ismi verilmiştir. Bu isimler sırasıyla (Ferd, Cebbâr, Şekûr, Sâbit, Zâhir, Habîr, Zekî) ve harfler (ف, ج, ز, ح, ط, ث, ش, ظ, خ, ج) şeklindedir. Yahudilerde ilk sıradaki sembol bir daire veya samekh harfi şeklinde olup henüz bir yıldız şekline dönüşmemiştir (Graham, *In Islamic Talismas*, (t.y.): e6). 2. ve 4. sıradaki şekiller ise İbrani alfabesindeki üç ve dörtlü 'vav' a () ve zayin () harfine benzemektedir. 6. Sıradaki sembol ise ilk zamanlar yine samekh veya daire şeklindedir. Muhtemelen Arap kültüründe yuvarlak he'ye dönüşmüştür.

Şekilsel olarak bakıldığı zaman aşağıdaki eski İbranice yazısındaki (Naveh, 2005: 64,77; Benner, 2004: 45) sembollere benzeyen harfleri bir araya getirerek, uygun bir şekilde sıralanmasıyla bile ve sembolleri hariç, şeklindeki mühür Yahudi geleneğindeki haline benzer şekilde oluşturulabilmektedir.

Şekil 7 Moab'ın kralı Mesha tarafından MÖ. 840 yılında yazdırılan bir dikili taşta yer alan eski İbranice yazısının bir bölümü.

Yedi mührün isimlerinin tanrının iki yüzü ve başparmağının isminin olduğuna dair yorumlar da yapılmıştır (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 24). Hekhalot literatüründe ise tanrının iki gözü ve parmaklarına verilen isim olduğuna inanılmıştır (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 36). En erken Kabala metinleri sembollerin çoğunun akronim (baş harflerin alınmasıyla oluşturulmuş kelimeler) olduğunu söyler. Muhtemelen bu usul Mezopotamya dönemi usulünün bir yansımasıdır. Semboller tanrının, dünyayı inşa

ettiğini ifade etmek amacıyla yaratma sırasında oyduğu harfler olarak da görülmüştür. Başka bir görüşe göre de her bir sembolün üzerinde tanrının ismi vardır (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, t.y.): 3-6).

Yahudiler bu sembolleri ve mühürleri sadece yazı üzerinde değil farklı nesnelere üzerinde de büyüsel amaçlarla kullanmışlardır. Aşağıda verilen şekil bir Yahudi pusulası olup, Tanrı isimleriyle birlikte sağ üst köşesinde bulunan mühürle oluşturulmuştur. Şekil için “*pusula, büyü*” isimlendirilmesi yapılmaktadır.

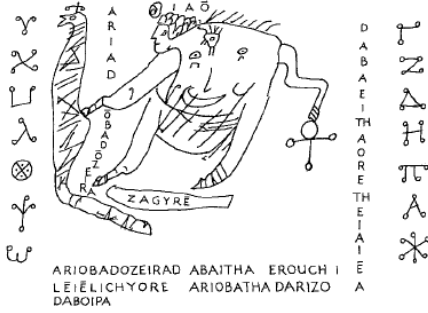

COMPASS, MAGIC.

Şekil 8 Bir Yahudi pusulasının üzerinde bulunan büyüsel semboller ve mühür (Beard, 1918: 96).

Pusulada yer alan mühür günümüz mühürlerine benzemektedir. İlk mühürün sembollerinin ilk yazılı kitaplarda ağır bir tahta blok gibi durduklarından bahsedilen ibarelere de rastlanmaktadır (Graham, *In Islamic Talismans*, (t.y.): e6). Masonluk işaretleri arasında da mühürde yer alan sembolleri görmek mümkün olmaktadır (Sembolleri görmek için bkz, Gelb, 1951: 37).

Antik Yunan papirüslerinde mühürün kullanıldığı bir tılsımda öfkeyi bastırmak, mahkemelerde zafer kazanmak, krallara karşı kullanmak amacıyla hazırlanmış ve daha büyük bir tılsımın olmadığı iddia edilen bir örnekte tılsımın sağ ve sol taraflarında iki farklı mühürün yer aldığı görülmektedir (Betz, 1986: 270).

Arapça el yazmaları üzerine detaylı araştırmaları bulunan Emile Savage Smith yıldızların henüz kullanılmadığı mührün olgunlaşmamış halinin X-XII. yüzyılda bir araya getirilmiş olduğunu söyler (Smith, 2004: xxvi). Kabala ve Yahudi büyüü üzerine çalışan iki önemli isim olan Gershom Scholem ve Gideon Bohak ise mührün en son şekli olan yıldızın kullanıldığı olgunlaşmış halinin İslam'dan Yahudiliğe geçtiği görüşündedirler (Graham, *A Comparison of the Seven Seals*, (t.y.): 3). Fakat mührün bugünkü şekli birçok kültürde kullanılmaktadır.

2) Yedi Sembol ve Özellikleri

Büyüsel uygulamalara gizem katarak insanlara korku salmak amacıyla kullanılan sembollerin en belirgin özelliği kendisinin ötesinde bir şeye gönderme yapmasıdır. Yedi sembolün mührün şeklinde anlam ve güç kazanan sembollerinin yanı sıra mührdeki her sembolün tek başına veya birkaçının bir arada kullanılmasıyla da aynı etkiye sahip olacaklarına inanılmıştır. Bir örnekte mührdeki sembollerden bu iki sembolün   kullanılmasıyla hazırlanan büyüsel formülle birçok hastalıktan şifa bulmak amaçlanmıştır (el-Hüseyinî, *Kenzu'l Estrar*, 2005: 194). Bir başka örnekte ise sadece bu üç sembol kullanılarak   bir kişiye hastalık ve cin musallat edilmek istenmiştir (el-Hüseyinî, *Kenzu'l Estrar*: 2005: 218). Yedi sembolün her birinin hatemden ayrı olarak farklı özellikleri bulunmakta ve hemen hemen bir mührle aynı işlevi göreceğine inanılmaktadır.

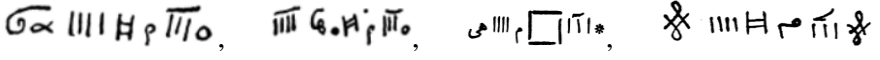
a) Beş Köşeli Yıldız ()

Beş köşeli yıldız sembolü sağdan sola okunan mührün ilk sırasında karşımıza çıkmasına rağmen bazı mühr örneklerinde mührün başında ve

sonunda aynı anda kullanıldığı da görülür. Havas ilmiyle uğraşanlar beş köşeli yıldızın “fe” harfine işaret ettiğini düşünmüşlerdir. “Fe” harfine ise, Allah’ın ferd ismidir, demişlerdir (el-Tilmisani’l-Mağribî, H.737: 116). Hz. Ali’ye ait olduğu iddia edilen Celcelutiye kasidesinde mühürdeki semboller için Süryanice yazılan vefk denilmekte ve sembollerin Süryanice, İbranice (el-İstanbulî, 2005: 147-207) olduğu söylenmektedir.

Süleyman yıldızı ve *pentagram* olarak bilinen beş köşeli yıldız, altı köşeli yıldızla da (*Heksagram*) ✨ karıştırılmaktadır. Beş köşeli yıldız altı köşeli yıldızla göre daha öncedir ve M.Ö. 4000’li yıllara kadar öncelere tarihlenir. Bu tarihten beri Avrupa ve Ortadoğu’da amulet olarak kullanıldığına dair örneklerine (Blake, 2010: 141) ve antik Babil dönemi çanak-çömleklerinin üzerinde bu sembollere rastlanmaktadır (Budge, 2011:40). Antik dönemin yıldız sembolleri

✨ ✨ ○ ✨ şeklindedir (Smith, 2004: 170). Aşağıda bazı örneklerinin görüldüğü gibi mührün ilk sırasında yer alan beş ve altı köşeli yıldızların yerine bu dört sembolün kullanıldığı mühür örnekleri hâlâ bulunmaktadır.

(Dawkins, 1944: 146; el-Tilmisani’l-Mağribî, H.737: 125, 141; el-Hüseynî, *Kenzu’l Estrar*, 2005: 39,52; Budge, 2011: 40).

Hatemdeki yıldız sembolü dönemlere göre farklılık göstererek mühürlerde kullanılmıştır.

Yıldız sembolü XIII. ve XVII. yüzyıllar arasında Davud’un kalkanı ve Süleyman’ın mührü terimleri arasında herhangi bir ayrıma gidilmeksizin kullanılmıştır. Fakat 1354’lere gelindiği zaman Prag’da Yahudi cemaatinin kullandığı flamada beş köşeli yıldızın yer aldığı flamanın kullanılmasına izin verilerek ayrıma gidildiği görülür (Scholem, (t.y.): 695). Süleyman’ın mührü ifadesi tamamen Süleyman’ın cinler üzerine hâkimiyetinden oluşturulmuş efsanelerin ürünüdür (Scholem, 1949: 246). Hıristiyanlar da Süleyman’ın mührü ile beş köşeli yıldız anlamışlardır (Scholem, (t.y.): 688).

Bazı araştırmacılar beş köşeli yıldızın pagan tanrılarının sembolü olduğunu söylemişlerdir (Trachtenberg, 2004: 112). Hinduizm’de ise Şiva ile ilişkilendirilir (Chevalier & Gheerbrant, 1996: 504; Salt, 2006: 69). Bu sembol Kibele’nin mührü olarak da kullanılmıştır (Salt, 2006: 68,69). Yıldızın bir kolunun yukarı

doğru bakmasının ak büyüyü, iki kolunun yukarıya bakmasının ise kara büyüyü temsil ettiği düşünölmüştür (Gardin & Olorenshaw, 2014: 489). Venüs gezegeni ve Venüs tanrıçasıyla da bir bağlantısı kurulmuş ve insanlar tarafından şans getiren bir sembol olarak görölmüştür. Büyücölükte yaygın olarak kullanılan bu sembol, daha çok kötölükleri uzaklaştırıp iyi ruhları çağırarak amacıyla kullanılmıştır (Faulmann, 2009: 41). Beş köşeli yıldızın kullanılma amacına göre çizimi de farklılaşmaktadır. Hayır, amaçla hazırlanan hâtemde yıldız tepeden aşağıya inilerek çizilmeye başlanırken, şerli işlerde çizim sondan başlanılarak tepede bitirilir (King & Skinner, 2000: 153; Kısa, (t.y.): 105). Her burç, gezegen ve element için hazırlanan ve ruhları kovma-çağırma kullanılan farklı şekillerde çizilen beş köşeli yıldızlar bulunmaktadır. Ayrıca her köşesine dört elementin (King & Skinner, 2000: 153), tanrı veya ruh isimlerinin yazıldığı örnekleri de görülür (King & Skinner, 2000: 159-179). Bu yıldız beş köşesiyle insana da benzetilmiştir (Salt, 2006: 69). Mısır’da ise ölmüş adamı temsil eder (Grettings, 1981: 173). Büyü uygulamalarında yıldızların her köşesine bazen de ayrılan bölümlerine ve merkezine isimler verilmiş bunların işaret ettiği gizli anlamlarının olduğu düşünölmüştür. Eskiden sıhhat sembolü olarak da kullanılmıştır. Bir dönem bugünkü haç gibi kitapların ve mektupların başına iyi şans getirmesi için konulmuştur (Kısa, (t.y.): 90). Kral Süleyman’ın yüzüğünün kaşının üzerine kesildiği söylenen, bir tasarım olarak da geçer (Budge, 2011: 40).

Bu sembol Eski Mısır’da özellikle Horus’un ve Sirius yıldızının temsilinde de kullanılmıştır. Şamanist Türklerde Demir-Kazık yıldızını temsilen şamanın davulunda yer almış veya farklı eşyalarına işlenmiştir (Salt, 2006: 69). En eski örnekleri ise Mezopotamya çivi yazısının kullanıldığı dönemlere kadar gitmektedir.

a.1. Altı Köşeli Yıldız (☆)

Bu sembole; “*Heksagram*,” “*Süleyman’ın mührü*,” “*Davud’un yıldızı*,” “*Davud mührü*” veya “*Davud’un kalkanı*” gibi farklı isimler verilmiştir. Bazı mühür örneklerinde beş köşeli yıldızın yerine bu sembolün de kullanıldığı görülür. Altı köşeli yıldız büyüsel bir metnin veya tılsımlı kabul edilen formölün içine yerleştirilmiş olarak görmek mümkündür. Sembol, Helenistik büyüsel papirüslerde de yer alır. Orta çağ büyüsel metinlerinde ve ilk Talmudik sonrası dönem büyülerinde ve Orta çağ amuletlerinde görölmektedir. Üçgenlerin içine Tanrının isimleri ve ahit metinlerinin yazıldığı görülür (Trachtenberg, 2004: 114-118). Hıristiyanlarda koruyucu muska görevi görerek muhtemel bir yangına karşı

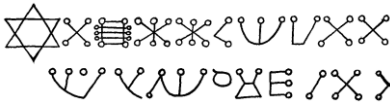
kullanılmıştır (Türel, 2011: 52). Yahudilerce benimsenmesinden çok daha önce eski uygarlıklar tarafından da kullanılan bir sembol olduğunu, hatta bu sembolün kayıp Mı uygarlığına ait olduğunu söyleyenler de vardır (Salt, 2006: 34).

XIII. ve XVII. yüzyıllar arasında altı köşeli yıldız muhtemelen koruyucu özelliğinden dolayı kalkan kelimesi ile birleştirilerek Davud kalkanı olmuştur. Davud'un kalkanı ismi, yerini zamanla Süleyman'ın mührü ismine bırakır (Gardin & Olorenshaw, 2014: 163-165). Hindular da bu yıldızları tılsımlarda kullanmışlardır. Peru, Mısır, Çin, Japonya'da mistik ve büyüsel rol oynamıştır (Trachtenberg, 2004: 114-118). Talmud bu sembole şeytan üzerindeki baskı işareti ve kullanımının yasaklandığı Tanrı Yahweh'in isminin vekili olarak bakmıştır (Gardin & Olorenshaw, 2014: 163-165).

Süleyman mührü olarak bilinen altı köşeli yıldızın uçlarına gezegenler, madenler, elementlerin yerleştirildiği ve sembolün üzerinde bunların uyumluluklarının gösterildiği örnekler de bulunmaktadır (Ersoy, 2000: 88, 89). Altı köşeli yıldız sembolüne Babil, Maya, Toltek, Orta Amerika, Hinduizm, Pueblo Kızılderilileri tradisyonlarında, İdil-Ural bölgesindeki Proto-Türklere ait eserlerde ve Alpelerde rastlanmaktadır. Proto Türkçedeki adının "uçu-eki" olduğu ve gök ikilisi anlamına geldiği söylenilir (Salt, 2006: 34).

Kabala'nın büyüsel dairelerinde, tılsımlarında altı köşeli yıldız sıklıkla kullanıldığı görülür (King&Skinner, 2000: 147; Redgrove, 1920: 98). Yahudi mistisizmiyle güçlü bir birlikteliğe sahiptir (Fontana, 1994: 58). İslami gelenekte de altı köşeli yıldızın kullanıldığı çok fazla örnek bulmak mümkündür (Kısa, (t.y.): 90).

Orta çağ dönemine ait bir muskada yer alan aşağıdaki tılsım örneği ise bir adamı tüm silahlara karşı korumak için hazırlanmıştır. Farklı sembollerden oluşan tılsımda altı köşeli yıldız da kullanılmıştır (Trachtenberg, 2004: 140-142).

Şekil 9 Koruma amaçlı hazırlanmış bir tılsım.

Selçuklularda örnekleri fazlaca görülen bu sembol Hinduizm'de Şiva ve Şakti'nin birliğini veya evlenmesini temsil etmektedir (Salt, 2006: 35). Eski Hindistan'da iki üçgenden yukarı bakan üçgen tanrı Şiva'yi ve aşağı bakan da tanrıça Kali'yi temsil ederdi. Bunlar sürekli bir cinsel birleşmeyle iç içe

geçmişlerdir. Evrendeki tüm canlıların bu sihirli birleşmeden doğduğuna inanılmıştır. Yukarı bakan üçgene ‘iyi olan her şey’ denilmiş ve ikisinin bu birleşmesi iyinin kötüyeye, ruhun maddeye galip gelmesi olarak görülmüştür (Morris, 1999: 143).

Ezoterik yoruma göre sembol “aşağıda ne varsa, yukarıdaki gibidir” sözünün biçimsel ifadesi olarak görülür. Yani yeryüzünün, semavi âlemin bir tür yansıması olduğunu ifade eder (Salt, 2006: 35).

b) $\overline{\text{III}}$ Sembolü

Sembol hayır hateminin ikinci sırasında yer alır. Celcelutiye kitabında bu sembolün “Ha” harfi (el-Tilmisanî'l-Mağribî, H.737: 116) veya “Cim” harfi olduğu ve “Sülâsül Âsa” olarak okunduğu söylenmiştir. ‘Cim’ harfinin Allah’ın ‘Cebbâr’ ismini temsil ettiğine inanılır (İmâm Gazâlî, *Celcelutiye*: 2011: 118,119).

Çince’de V. ve VI. yüzyıllarda bazı sayıların yazım şekillerinin bu sembole benzer bir şekilde $\text{III}=3$, $\text{IIII}=4$, $\overline{\text{III}}=8$, $\overline{\text{IIII}}=9$ (Ifrah, 1996: 46,47) yazıldığı görülür. Çivi yazısında ise tek çizgi ile bir; iki çizgi ile iki, üç çizgi ile üç v.b. rakamlar yazılmıştır (Munis, 1966: 34,35). Pers çivi yazısı karakterleri arasında ‘a’ harfini veren yine bu semboldür (Ballhorn, 1861: 5; Cevat, 1933: 14; Faulmann, 2009: 75). Üzerinde çizgi olmayan sembol şekli ise Fenike rakamlarından üç ve dört sayısının yazımında görülür (Faulmann, 2009: 78). Burada geçen her çubuğun Yahudilerdeki *zayin* harfinden, sembolün İslamileştirilmesi adına bir olan tanrıya işaret ettiğinin işareti olarak görülen elif harfine dönüştürülmüş olması da muhtemeldir.

Başka bir örnekte ise mührün üzerindeki düğüm işaretleri dikkat çekmektedir. Sarkıtılan çubuklar düğümlü ip olarak verilmiştir. Bu bağlama büyülerinde uygulanan ipe düğüm atma usulünü hatırlatmaktadır. Örnek şu şekildedir:

Şekil 10 Dikey çubukları düğüm olarak gösterilen bir sembol (Frutiger, 1989: 205).

Aşağıda verilen amuletin üzerindeki sembol ise yedi cinden biri olduğu düşünülen Lamashtu'ya karşı yazılmış olan bir Babil dönemi kırmızı jasper amuletinin üzerinde yer alır. Amuletin üzerindeki şekil, mührün ikinci sırasındaki sembolün aynısıdır ve büyüsel bir işlem için kullanılır (Graham, *The Seven Seals of Judeo*, (t.y.): 8).

Şekil 11 yedi cinden biri olan Lamashtu'ya karşı yazılmış olan bir Babil dönemi kırmızı jasper amuleti.

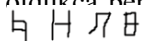
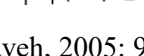
c) Sembolü

Sembol dizisinin üçüncü sırasında bulunan ve Arapça “mim” harfiymiş gibi duran bu sembolün havas işiyle uğraşanlar tarafından ‘şın’ harfi olduğu, ‘el-Mimül Tamis’ olarak isimlendirildiği ve Allah’ın ‘Şekur’ ismine işaret ettiği söylenmiştir (İmâm Gazâlî, *Celcelutiye*: 2011: 119). Başka bir kaynakta ise “Te” harfi olarak görülür (el-Tilmisani’l-Mağribî, H.737: 116). Bazen bu sembol üstü çizgili olarak karşımıza çıkar el-Tilmisani’l-Mağribî, H.737: 102).

Bu sembolün Hz. Muhammed’in (sav) baş harfi olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır. Bu durumda İslami kültürde “mim” Hz. Peygamberi temsil ediyorsa ikinci sırada yer alan mühürdeki sembolün çizgilerinin elif harfi olması ve Allah’ın ismini temsil etmesi de mümkün olmaktadır. Bu sembol sadece İslami kültürdeki şeklinde görülmektedir. Diğer örneklerde yerine çok farklı semboller kullanılmıştır.

d) veya Sembolü

İslami ve Yahudi geleneklerinde kullanılan mühürler arasında dördüncü sırayı alan bu sembol çoğu zaman merdiven/basamak olarak sembolleştirilmiş (Carson, 1980: 20), selamete çıkmaya işaret ettiği de düşünülmüştür (el-Buni, *Şemsü'l-Maârif*, 1979: 249). Hazineye tırmanmak amacıyla kullanılan merdiven olarak da bilinir (Carson, 1980: 26).

Havas ilmiyle uğraşanlar tarafından ‘Se’ harfi olduğu ve ‘Selâm’ şeklinde okunduğu söylenir. “Se”, Allah’ın ‘Sabit’ ismidir (el-Tilmisani’l-Mağribî, H.737: 116) denilmiştir. Fenike alfabesindeki “Heth (H)” harfine ^{aldıkça benzemekte} harfleri (Bkz: Şekil 4); ayrıca eski Aramca ve İbranice’deki harfleri anımsatmaktadır (Madden, 1881: 43; Ballhorn, 1861: 8; Naveh, 2005: 91,96).

Mısır’da Eski ve Orta imparatorluğun mezarlarında, ahşap ve diğer maddelerin merdivenler şeklindeki küçük nesnelere sıklıkla rastlanmaktadır (Budge, 1991: 51); ancak bunların işareti her zaman belli değildir. Beş basamaklı merdivenin ölen bir kişinin gökyüzüne tırmanışını sağladığı düşünülür (Reed, 2002: 203).

 bu sembolle ise şiddetli bir tehlike anından kurtulmak veya hapisten çıkmak için hizmet meleklerine çağrıda bulunmak amaçlanmıştır (el-*Buni*, Şemsü'l-Maârif, 1979: 352). Sembolün bulunduğu bir tılsımla yanından filler, aslanlar ve kaplanlar geçse dahi onlara görünmeme, varlığından haberdar etmeme amaçlanır. Balık yakalamak için yine bu sembolün bulunduğu bir tılsım kullanılmıştır (el-*Buni*, Şemsü'l-Maârif, 1979: 353,354). Ayrıca hasta bir kimsenin hastalığını tedavi etmek için ve her türlü hastalıklara karşı koruyucu olarak da kullanılmıştır (el-*Buni*, Şemsü'l-Maârif, 1979: 254). Bu tür muskalarda eski Mezopotamya uygarlığına ait dini inanışlar yaşamaya devam etmiş, halkın benimsediği dinle birlikte gizliden gizliye varlığını sürdürmüştür (Fodor, 2005: 173).

e) Sembolü

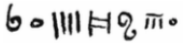

Yan yana duran dört elif veya dikey dört çizgiyle oluşturulmuş olan sembol, mühürde beşinci sırada bulunmaktadır. Havasta sembolün, ‘Zı’ harfi olduğu düşünülmüş ve ‘el-Erbaul Enamil’ olarak isim verilmiştir. “Zı” harfinin de Allah’ın ‘Zâhir’ ismine işaret ettiğine inanılmıştır (İmâm Gazâlî, *Celcelutiye*: 2011: 118,119). Şemsü'l-Maârif isimli kitapta bu semboldeki çizgilerin elif olduğu da söylenir (el-*Buni*, Şemsü'l-Maârif, 1979: 142). Ayrıca her biri İbranice’deki *zayin* harfini de anımsatmaktadır.

Yunan sayılarında Çince ve Sümer çivi yazısında 4 sayısı, =4 (Ifrah, 1995: 59) şeklinde yazılmaktadır. Şeklindeki benzer sembole Antik Yahudilerde bir elin açık avucu olarak anlam verilmiştir (Benner, 2004: 57).

Türklerde ise gezegenler ve enerji sembolleri olarak hazırlanmış olan sıralamada bu işaretin Nartlara ait olduğu söylenen Nartça dilinde ve havas kitabında Jüpiter'e ait olduğu söylenir. Bazı havas kitaplarında verilen birkaç formülde sadece “IIII” sembolünün yazılmasıyla mührün tamamının kastedileceğine aslında mührün özünü oluşturan sembolün bu olduğuna işaret edilmiştir (Tram-Semen, 2004: 54; el-Hüseyînî, *Kenzü'l-Havâs*, 1332: 36; Ifrah, 1996: 46,47; el-Hüseyînî, *Kenzu'l Esrar*: 2005: 195). Mührün başı olarak görülen sembol aslında farketmeden Babil dönemi baş tanrısı olan Marduk'u sembolize etmektedir. Çünkü Marduk, Roma'da Jüpiter olmuştur ve bu işaret Jüpiter'in işaretidir ve Marduk'un gücü işarete devam etmekte ve tanrıların başı olan Marduk gibi sembollerin başı, özü de bu sembol olarak görülmektedir.

f) Sembolü

Hatemde altıncı sırada yer alan bu sembole Celcelutiye kitabı tarafından 'el-Heil Şekık' ismi verilmiş ve “Hı”, Allah'ın ‘Habir’ ismidir, denilmiştir (İmâm Gazâlî, *Celcelutiye*: 2011: 118). Başka bir kaynakta ise “Tı” (el-Tilmisanî'l-Mağribî, H.737: 116) harfi olduğu söylenir.

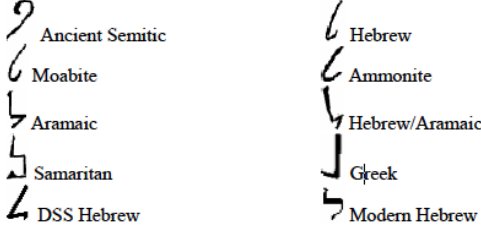
Mührün Yahudi örneklerinde , bu mühür gibi genellikle yerine İbranice'deki *Samekh* harfi kullanılmıştır. Arapçada “he” harfinin, yuvarlak he (◌) şeklinde olmasından ve *samekh* harfine benzemesinden dolayı muhtemelen İslami şekle büründürmek amacıyla değişime uğramış ve Arap alfabesindeki “he” harfine/sembolüne dönüşmüştür.

g) Sembolü

Mührde yer alan son semboldür. Havasla uğraşanlar yedinci sırada yer alan bu sembolün ‘zel’ harfi’ (İmâm Gazâlî, *Celcelutiye*: 2011: 119; el-Tilmisanî'l-Mağribî, H.737: 116) olduğunu ve ‘el-Vavül Makus’ olarak isimlendirildiğini söylemişlerdir. Onlara göre “Zel”, Allah'ın ‘Zeki’ ismidir (İmâm Gazâlî, *Celcelutiye*: 2011: 119).

Bazılarınca altın veya cevher gibi madenler için bu işaretin kullanıldığı düşünülmüştür (Carson, 1980: 27). Sanskritçe rakamlar arasında ‘8’ sayısı bu sembolle yazılır (Whitcomb, 1993: 386). Fenike alfabesinde “üvendire” gibi bir anlam verilmiştir (Munis, 1966: 8). Güney Arapçada da bu sembol Fenike alfabesine benzer bir şekilde “öküz, övendire” gibi bir anlama gelmektedir ve “I” sesini verir (Naveh, 2005: 25). İbranice “*lamed*” ve el yazısında “*tet*” harfleri bu

sembole oldukça benzemektedir. Aşağıda Lamed harfinin farklı şekilleri verilmiştir.

Şekil 12 Lamed harfinin farklı alfabelerdeki şekilleri. (Benner, 2004: 16).

Antik Yunanlılarda bir ağırlık ölçüsünü ifade eden mühür olarak da geçer (Gettings, 1981: 103). Budist Japon tılsımlarında da görülen bir semboldür (Robson, 2008: 168). Ayrıca İbranice yazılmış sihir kitaplarında rahatlıkla görülebilen sembollerdendir (Shores, 2014: 63). Görünmez olarak tutsaklıktan kurtulma ve hizmet meleklerini çağırma (el-Buni, Şemsü'l-Maârif, 1979: 352,354), cin daveti, eşler arasında uzlaşma sağlama Ahmed, (t.y.): 82), nazar, zafer ve galibiyet (Atiye, (t.y.): 93), kişiler arasına düşmanlık salma (el-Tûhi, (t.y.): 158), yedi cin kralından Müzhib'i müvekkil kılma gibi bazı tılsımlarda yer alır.

Sonuç olarak, yedi sembolden oluşan hatemin/mührün benzerlerinin ilk olarak eski Mezopotamya ve Babil, Asur, Akad dönemine ait bazı amuletlerde yer aldığı görülür. Mührün buradan Yahudilere, Yahudilerden de İslam'a geçmiş olması sonra da beş ve altı köşeli yıldızın kullanıldığı olgun haline ulaşarak tekrar Yahudiler tarafından yıldızlı şekilde kullanılmaya başlaması muhtemeldir. Sembollerin hem Yahudi hem İslami kültürde hala tanrının ve ruhsal varlıkların ismi olması ve kutsal olanla bağlantısı da göstermektedir ki mühür/hatem çok da değişmeden günümüze kadar gelen antik dönem tanrı inanışlarının temsil edildiği semboller dizisidir.

Sonuç

Hatemi oluşturan sembollerin farklı kültürlere adapte olarak günümüze gelmesi hatemin gücüne inananlara göstermektedir ki, sonraki dönemde yaşayan insan için semboller artık ihtiyaca cevap verebilecek nitelikten çıkmış ve tılsımını kaybetmiştir. Bazı insanlar için kutsallık ifade eden simgeler bir başkası için bir anlam ifade etmeyecektir. Semboller üzerinde ya kopyalamalar sırasında fark etmeden veya kasten sembollerini kendi kültürüne adapte etmek amacıyla değişiklikler yapılmıştır. Sembollerin sayısının 7 adet olmasının sebebi ise muhtemelen Mezopotamya döneminde, her günü bir tanrının yönettiğine olan inançtan kaynaklanmaktadır. Her günün tanrısıyla iletişimi sağlamak amacıyla yedi sembol kullanılmış ve her sembol her bir günün tanrısını temsil etmiş, bir akronim oluşturulmuştur. Buradan Yahudilere geçerek yine benzer şekilde bu sembollere tanrısal isimler ve özellikler yüklendiğini ve sembollerin Yahudi kültürüne adapte edilerek İbranicileştirildiğini görmekteyiz. Yahudiler tarafından bu sembollerin her birine melek ve ruhsal varlıkların isimlerine benzer isimler verilmiş ve tanrıyı temsil ettiği söylenmiştir. Daha sonra Yahudilerden de İslami kültüre geçmiş, İslami bir şekle büründürülerek bazı semboller Arap harflerine dönüştürülmüştür. Burada da Mezopotamya döneminden ve Yahudilerden çok farklı olmayacak şekilde sembollere İsm-i Azam veya Allah'ın yedi ismi, sıfatı, sureti denilmiştir. Eskilerden günümüze gelinceye dek sembollere yüklenen tanrısal özellikler hala varlığını devam ettirmekte ve insanları farkında olmadan muhtemel bir politeizm inancına sürüklemektedir.

Sembollere bir mühür olarak olağanüstü güçler yüklenirken, her bir sembolün de tek başına aynı veya benzeri güçlere sahip olacağına inanılmış ve bu şekilde de kullanılmışlardır.

Kaynakça

Ahmed, Muhammed Sâmi Muhammed, *el-Karîn ve'r-Riyâdiyyât er-Ruhâniyye*, Daru'l-Fikr ve's-Sekafe, (y.y) (t.y.).

Alp, K. Özlem, *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş*, Eflatun Yayınevi, Ankara 2009.

Atiye, Şeyh er-Ruhani eş-Şeyh, *Havassu'l-Kur'an*, (t.y).

Ballhorn, F., *Grammatography a Manual of to the Alphabets of Ancients and Modern Languages*, Trübner and Co., London 1861.

Beard, Dan, *The American Boys' Book of Signs, Signals and Symbols*, Printed in United States of America, Philadelphia&London 1918.

Benner, Jeff A., *The Ancient Hebrew Language and Alphabet*, Virtualbookworm.com Publishing, College Station, TX, January 5, 2004.

Betz, Hans Dieter, *Greek Magical Papyri in Translation*, The University of Chicago Press, Chicago&London 1986.

Bilgili, Nuray, *Türklerin Kozmik Sembolleri Tamgalar*, Hermes Yayınları, İstanbul 2014.

Blake, Barry J., *Secret Language, Codes, Tricks, Spies, Thieves and Symbols*, Oxford University Press, New York 2010.

Budge, E. A. Wallis, *Amulets and Magic*, Routledge Taylor&Francis Grouo, London and New York 2011.

Budge, E. A. Wallis, *Egyptian Magic*, New edition edition, New York: Random House Value Publishing, 1991.

Carson, Mary, *Handbook of Treasure Signs and Symbols*, Cache Press, USA 1980.

Cevat, Ahmet, *Yazının Menşei*, Marifet Matbaası, İstanbul 1933.

Chevalier, Jean & Gheerbrant, Alain, *The Penguin Dictionary of Symbols*, Translate: John Buchanan-Brown, Penguin Books, London 1996.

Dawkins, J. MoG., "The Seal of Solomon", *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, No. 2 (Oct.,1944).

Diyrbûbî, Şeyh Ahmed, *Kitabu Fethu'l-Mülk*, (*Fethu'l-Mülkü'l-Mecîd el Müellefu li-nefi'l-Abid*), Mısır H.1187.

Diyrbûbî, Şeyh Ahmed, *Mucerrebatî'l-Diyrbûbî el-Kebîr* (*Fethu'l-Mülkü'l-Mecîd el Müellefu li-nefi'l-Abid*), Mektebetu'l-Ticâriyyeti'l-Kubra, Mısır, 1123.

el-Buni, İmam Ahmed bin Ali, *Şemsü'l-Maârif* (*Büyük Bilgiler Güneşi*), Ter: *Selahattin Alpay*, Sedef Yayınevi, İstanbul 1979, 243, c.I.

el-Hüseynî, Seyyîd Süleymân *Kenzu'l Esrar Fi'l Havas ve'l Ezkar*, Türkçeleştiren: H. Mustafa Varlı, Esmâ Yayınları, İstanbul 2005.

el-Hüseynî, Seyyid Süleyman, *Kenzü'l-Havâs ve Keyfiyet-i Celb ve Teshir*, Cemiyet Kütüphanesi, İstanbul 1332, c.IV.

el-İstanbulî, Yahya Agah b. Salih, *Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm*, Ocak Yayıncılık, İstanbul 2005.

el-Tilmisânî'l-Mağribî, İbnu'l-Hâc, *Şumusu'l-Envar ve Künuzu'l-Esrârî'l Kubrâ*, Daru'l-Ceyl, Beyrut H.737, c.I-II.

el-Tûhi, Abdu'l-Fettâh es-Seyyid, *Kitâbu Sihru'l-Kehhân fi Huduri'l-Cân*, Mektebetu'l-Sekafiyye, Beyrut (t.y).

el-Tuhi, el-Hâc Abdu'l-Fettâh es-Seyyid Abduh, *Kitabu Mürşidi'l-İnsan ila Ruyeti'l-Can*, Mektebetu's-Sekafiyye, Beyrut 2003.

Ersoy, Necmettin, *Semboller ve Yorumları (Bölüm I-II)*, Zafer Matbaası, İstanbul 2000.

Faulmann, Carl, *Yazı Kitabı*, Çev: İtur Arda, Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

Flowers, Stephen Edred, *Hermetic Magic, The Postmodern Magical Papyrus of Abaris*, Samuel Weiser, York Beach, Maine 1995.

Fodor, Alexander, "İrak Kaynaklı Şii Muska Türleri, Tarihten Teolojiye İslam İnançlarında Hz. Ali", Haz: Ahmet Yaşar Ocak, *Türk Tarih Kurumu*, XXX. Dizi, Sayı:4, Ankara 2005.

Fontana, David, *The Secret Language of Symbols, A Visual Keys to Symbols and Their Meanings*, Chronicle Books, USA 1994.

Frutiger, Andrian, *Signs and Symbols, Their Design and Meaning*, Translated by Andrew Bluhm, Van Nostrand Reinhold, New York, 1989.

Gaines, Ernest J., *The Origins of Writing*, The Unesco Courier, April 1995.

Gardin, Nanon & Olorenshaw, Robert, vd., *Larousse Semboller Sözlüğü*, Çev: Beyza Akşit, Bilge, Kültür, Sanat Yayınları, İstanbul 2014.

Gazâlî, İmâm, *Celcelutiye Manevi Zırh*, Ter: Halil Günaydın, Pamuk Yayıncılık, İstanbul 2011.

Gazâlî, İmâm, *el-Afâk, Murada Giden Yol, Dualar, Tılsımlar, Büyüiler ve Çözümleri*, Çev: H.Mustafa Varlı, Esma Yayınları, İstanbul 1999.

Gelb, I. J., *A Study of Writing*, Phoneix Books, University of Chicago Press, Chicago Illinois 1951.

Gettings, Fred, *Dictionary of Occult, Hermetic and Alchemical Sigils*, Routledge & Kegan Paul, London, 1981.

Göktaş, Halil, *Semboller*, Dharma Yayınları, İstanbul 2009.

Graham, Lloyd D., *A Comparison of the Seven Seals in Islamic Esotericism and Jewish Kabbalah*, (y.y), (t.y.).

Graham, Llyod D., *In Islamic Talismans, Repeat-Letter Ciphers Representing the 'Greatest Name' Relate to an Early Prototype of the Seven Seals and may Link the Seals with the Pleiades*, Epigraphic Society Occasional Papers (ESOP)29, (y.y), (t.y.).

Graham, Llyod D., *The Seven Seals of Judeo Islamic Magic Possible Origins of the Symbols*, (y.y), (t.y.).

Halevî, Şeyhu'r-Ruhânî Fahrüddîn Tâhir Câbir, *Kahiru'l-Ervâh*, (y.y), (t.y.).

Ifrah, Georges, *Sıfırın Gücü, Rakamların Evrensel Tarihi III*, Tübitak, Ankara 1995.

Ifrah, Georges, *Uzak Doğudan Meya Ülkesine Bir, İki, Üç, Rakamların Evrensel Tarihi*, çev: Kurtuluş Dinçer, s. Ankara 1996.

İbnu'l-Arabi, Seyyid Muhyiddîn, *el-Kibritu'l-Ahmâr ve Sirru'l-Efkâr ve Daru'l-Cevher*, y.y, Hicri 636.

İloğlu, Mustafa, *Havas Gizli İlimler Hazinesi*, Seda Yayınları, İstanbul (t.y.), 8. Kitap, 1799.

Kanar, Mehmet, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2009.

Kaplan, Aryeh, *Meditation and Kabbalah*, Samuel Weiser Inc, York Beach, Usa, 1982.

Kaplan, Aryeh, *Sefer Yetzirah, The Book of Creation*, Samuel Weiser, York Beach Maine (t.y).

Karşı, İlyas, *Mucemu'l-Cedid*, Arapça-Türkçe Yeni Sözlük, Ensar Yayınları, İstanbul 2013.

Kısa, Bülent, *Büyü Notları*, (y.y), (t.y).

King, Francis & Skinner, Stephen, *Techniques of High Magic: A Handbook of Divination, Alchemy, and the Evocation of Spirits*, Reissue edition, Rochester, Vt.: Destiny Books, 2000.

Lunde, Paul, *Şifreler Kitabı*, Çev: Duygu Akın, NTV Yayınları, İstanbul 2009.

Madden, Frederic W., *Coins of the Jews*, M.R.A.S., Trübner&Co., London, 1881.

Malinowski, B., *Büyü, Bilim ve Din*, Kabbacı Yayınevi, İstanbul 2000.

Mazur, Joseph, *Matematik Sembollerinin Kısa Tarihi*, Çev: Barış Gönülşen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

Menbeu Usulul-Hikme, (y.y) (t.y), c.IV.

Mesudu'l-Zelyetenî, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b., *Kitâbu Mâhi'l-İnkâr ve Hâdiye'l-Hayrân ile'l-Ulumu'l-Acibeti'l-Garibe*, (y.y) (t.y).

Morris, Desmond, *Koruyucu Tılsımlar, Uğurlar, Muskalar, Nazarlıklar*, Çev: Mehmet Harmancı, İnkılap Yayınları, İstanbul 1999.

Munis, Erdoğan, *Evrimi ile Yazı Sanatı*, Sevinç Matbaası, Ankara 1966.

Naveh, Joseph, *Early History of the Alphabet, An Introduction to West Semitic Epigraphy and Palaeography*, Varda Books, USA 2005.

Redgrove, H. Stanley, *Bygone Beliefs, Being a Series of Excursions in the Byways of Thought*, Paternoster Row, E.c.4, London 1920.

Reed, Ellen Cannon, *Circle of Isis, Ancient Egyptian Magick for Modern Witches*, Franklin Lakes, NJ, USA: A Division of The Career Press, Inc, 2002.

Remal b. Mevlvî, Ahmed Hüseyin, *Kenzu'l-Hüseyini ve Kehlu'l-Ayn, Nüshatu'l-Muterceme*, (t.y).

Robson, James, “Signs of Power: Talismanic Writing in Chinese Buddhism”, *History of Religions*, The University of Chicago, 2008.

Salt, Alparslan, *Ansiklopedi Neo-Spiritüalist Yaklaşımlarla Ezoterik Bilgilerin Işığında Semboller*, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul 2006.

Sassoon, Rosemary & Gaun, Albertine, *Signs, Symbols and Icons Pre-History to the Computer Age*, Intellect Books, y.y, 1997.

Scholem, Gershom, *Magen David, Encyclopedia Judaica*, c. XI, Keter Publishing House, Jerusalem (t.y).

Scholem, Gershom, *The Curious History of the Six-Pointed Star*, 1949.

Semih Ceyhan, “Şemsü'l-Maârif”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 2010, c.38.

Shah, Sayed Idries, *The Secret Lore of Magic, Book of the Sorcerers*, Frederick Muller Limited, London 1965.

Shores, Travis W., *The Conjuror's Toolkit 1400-1800: Ciphers, Images, and Magical Cultures of Power Within the Solomonic Grimoires*, Dartmouth College, Master of Arts in Liberal Studies Program, 2014.

Smith, Emilie Savage, *Magic and Divination in Early Islam*, Ashgate Variorum Publishing, 2004.

Şerif-i Şems, *Vekâyi'i Felek-i Has*, Daru'l-Maarif el-Îlâhiyye, H.1393.

Trachtenberg, Joshua, *Jewish Magic and Superstition: A Study in Folk Religion*, New York: Behrman's Jewish Book House, 2004.

Tram-Semen, Sofi, *Türk Astrolojisi (Culduzlama)*, Kesit tanıtım ltd. şti., 24 Eylül – 21 Aralık, Ankara 2004.

Türel, İdil, *Türk Sanatında Altı Köşeli Yıldız*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2011.

Waddell, L.A., *Egyptian Civilization Its Sumerian Origin&Real Chorology&Sumerian Origin of Egyptian Hieroglyphs*, Luzac&Co., London 1930.

Waite, Arthur Edward, *The Book of the Ceremonial Magic*, Global Grey, London 2013.

Whitcomb, Bill, *The Magician's Companion*, Llewellyn Publications, USA. 19

